

Vergaderjaar 2016–2017

34 550 VII

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2017

Nr. 47

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 12 april 2017

Politiek speelt voor jongeren op allerlei niveaus. Soms is dat dicht bij huis, soms speelt het letterlijk op grote afstand. Voor jongeren van 18 jaar en ouder geldt, net als voor alle Nederlanders, dat ze mogen deelnemen aan de verkiezingen voor de gemeenteraad, de provinciale staten, de Tweede Kamer, het Europees Parlement en voor raadgevende referenda. Ook hebben jongeren vanaf 18 jaar het passief kiesrecht, ze mogen worden gekozen voor het politieke ambt.

Het onderwerp jongeren en politiek krijgt van uw Kamer de nodige aandacht.

Met de motie Fokke verzoekt uw Kamer de regering te komen met een actieplan om jongeren nog meer bij de politiek te betrekken en daarbij gebruik te maken van de goede initiatieven die er al zijn.¹ Er zijn al goede maatregelen om jongeren vroeg te betrekken bij politiek. Te beginnen met het onderwijs. Met aandacht voor burgerschap leren jongeren in het primair en voortgezet onderwijs over de basisbeginselen van onze democratische rechtsstaat. Ook is er aandacht voor staatsinrichting en de rol van de burger in een vak als maatschappijleer. In het mbo en het hoger onderwijs is burgerschapsvorming eveneens een belangrijke doelstelling. Ook lokale overheden werken op verschillende manieren om jongeren te betrekken bij politiek. Al sinds de jaren »80 werken honderden gemeenten met jongerenraden, zoals de gemeente Zwolle, Oss en Heerhugowaard. De gemeente Hellevoetsluis experimenteert in een lossere aanpak met «adviesvangers»: jonge en creatieve inwoners tussen 14 en 17 wordt verzocht om op een informele manier de stem op te vangen van medejongeren over uiteenlopende onderwerpen, gevraagd en ongevraagd.² Daarnaast zijn op provinciaal niveau ook goede voorbeelden te vinden. De provincie Overijssel betreft met het project «Overijssel doet mee»

¹ Kamerstuk 34 550 VII, nr. 26.

² VNG Magazine nr. 1, 27 januari 2017, p. 16–19.

jongeren bij de regionale politiek en democratie. Dit gebeurt via gastlessen met politici, debatwedstrijden en een ingestelde jongerenraad.³

Jongeren betrekken bij de politiek is echter geen vanzelfsprekendheid. Het is onwenselijk dat jongeren ondervertegenwoordigd zouden zijn in verkiezingen, omdat daarmee hun opvatting mogelijk onvoldoende wordt gerepresenteerd in de verkiezingsuitslag. Daarom volgt hier de wijze waarop hun politieke betrokkenheid verder kan worden versterkt.

1. Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst!

Nederland heeft een sterke uitgangspositie als het gaat om jongeren en democratie. De steun van jongeren voor democratie is in Nederland hoog; jongeren vinden democratie belangrijk (rapportcijfer 8,4) en vinden vrije verkiezingen belangrijk (rapportcijfer 8,1). In vergelijking met andere Europese jongeren scoort Nederland bovengemiddeld op de steun voor verkiezingen.⁴

Nederlanders in het algemeen, ook Nederlandse jongeren, staan kritischer ten opzichte van de politiek dan de democratie in het algemeen. Zo is de opkomst van jongeren bij landelijke en lokale verkiezingen lager dan het landelijke gemiddelde. De opkomst van jongeren tijdens de Tweede Kamerverkiezingen van 15 maart jl. was lager dan bij de verkiezingen in 2012. Bij het onderzoek uitgevoerd door Ipsos daalde de opkomst van jongeren tussen de 18–24 jaar van 77% in 2012 naar 67% in 2017. Uit dit onderzoek blijkt ook dat er verschil is in opkomst tussen laag- en hoogopgeleide jongeren. Onder de laagopgeleide jongeren was de opkomst 48%, tegenover een opkomst van 85% onder de hoogopgeleide jongeren.⁵ Hieruit blijkt dat er significante verschillen zijn in de politieke interesse en betrokkenheid onder jongeren. De precieze opkomst onder doelgroepen wordt momenteel verder onderzocht door het Nationaal Kiesonderzoek, een onderzoeksgroep onder leiding van prof. Tom van der Meer. Naar verwachting is het onderzoek in het najaar van 2017 gereed.

Bij de Tweede Kamerverkiezingen van 15 maart jl. mochten naar schatting 850.000 jongeren voor het eerst gaan stemmen, zogenaamde First Time Voters. Met de opkomstbevorderende campagne «Elke stem telt» heeft BZK op kanalen zoals Facebook, Instagram, Google, Snapchat en YouTube aandacht besteed aan het stemmen om jongeren zoveel als mogelijk te betrekken bij de verkiezingen. Daar zijn ook uit de samenleving initiatieven bijgekomen, zowel kleinschalige lokale projecten als projecten die landelijke bekendheid kregen zoals de Stembus van Tim Hofman. Via sociale media verspreidden zij content en riepen jongeren op hun democratisch stemrecht te gebruiken. Hetzelfde geldt voor populaire vloggers die probeerden de politiek dichter bij de jongeren te brengen. Ook in de mainstream media is er volop aandacht geweest voor jongeren die voor het eerst mochten stemmen.⁶

2. Het kabinet onderneemt actie

Het onderwerp jongeren en democratie heeft in de hele kabinetsperiode hoog op de agenda gestaan. Het belang wordt door mij en mijn collega's breed gevoeld. Elke bewindspersoon plaatst accenten in het eigen

³ <http://www.overijssel.nl/over-overijssel/publieksvoorlichting/overijssel-doet-mee!/>.

⁴ Eurobarometer (2016) European Youth in 2016.

⁵ <http://nos.nl/artikel/2163765-vrouwen-houden-van-jesse-klaver-ouderen-van-de-pvda.html>.

⁶ Bijvoorbeeld Youstoub met zijn serie vlogs met politici op Youtube.

beleidsterrein. Zo heeft OCW in deze kabinetsperiode geïnvesteerd in het versterken van burgerschap in de onderwijssectoren. Ook in de portefeuilles van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zijn activiteiten ontplooid. Het volgende overzicht geeft een inkijk in structurele en recente activiteiten:

- Het Ministerie van BZK ondersteunt samen met uw Kamer ProDemos: Huis voor democratie en rechtsstaat met een instellingssubsidie. ProDemos is bij uw Tweede Kamer voornamelijk bekend om de rondleidingen rondom het Binnenhof en in uw Kamer. Jaarlijks komen er ruim 89.000 leerlingen van het vwo, havo, vmbo en mbo naar Den Haag. Daarnaast organiseert ProDemos onder andere voor scholen, gemeenten en provincies activiteiten gericht op het betrekken van jongeren bij politiek en democratie. Zo stelt het gratis onderwijsmateriaal over burgerschap, democratie en de rechtsstaat ter beschikking, organiseert het debatten, colleges en de kinder- en scholierenverkiezing.
- BZK is in februari 2017 gestart met de meerjarige publiekscampagne «Elke stem telt». De campagne is erop gericht dat zoveel mogelijk mensen gaan stemmen bij verkiezingen, of in ieder geval nadenken over verkiezingen. Om met deze campagne ook jongeren te bereiken, is bij de verkiezingscampagne door de rijksoverheid voor het eerst gebruik gemaakt van Snapchat. De campagne zal ook worden ingezet bij de volgende verkiezingen van de gemeenteraden, provinciale staten en de waterschappen, en is ook inzetbaar bij een referendum.
- BZK geeft een jaarlijkse subsidie aan het Nationaal Comité 4 en 5 mei, waarmee in aanloop naar en op Bevrijdingsdag door het hele land activiteiten worden georganiseerd gericht op debat en dialoog, voornamelijk onder jongeren. Dit jaar zullen op alle veertien podia van de Bevrijdingsfestivals (lokale) politici een speech geven over hun intrinsieke motivatie om zich in te zetten voor het publiek belang.
- In 2017 focust het Nationaal Comité 4 en 5 mei zich op mbo-jongeren. Mede in opdracht van BZK heeft het comité hiervoor het *4 Free* magazine ontwikkeld en aangeboden aan 75.000 mbo-studenten. Het magazine stimuleert jongeren om na te denken over de keuzes die ze maken en de verantwoordelijkheid die ze dragen ten aanzien van vrijheid, democratie en onze samenleving. Hiermee draagt het project bij aan het stimuleren van (politiek) actief burgerschap bij jongeren.
- VWS geeft een instellingssubsidie aan de Nationale Jeugdraad (NJR), een koepelorganisatie van landelijke jongerenorganisaties voor jongeren tussen de twaalf en dertig jaar. De NJR verbindt tientallen jongerenorganisaties en honderdduizenden jongeren met elkaar om deelname van jongeren op allerlei niveaus van de samenleving te stimuleren en te vergroten. Een in het oog springende activiteit van de NJR is het Nationale Jeugddebat, een landelijke debatwedstrijd voor jongeren tussen de 12 en de 18 jaar waarvan uw Kamer jaarlijks gastheer is. Met het Nationaal Jeugddebat leren jongeren debatteren, maar zich ook te interesseren in voor hun relevante politieke onderwerpen. De NJR zal zich na de transitie van het jeugdbeleid naar het lokale niveau meer gaan richten op gemeenten, zeker met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen in 2018.

3. Verder versterken van oriëntatie jongeren, politiek en democratie.

Ondanks de brede inzet van de overheid richting jongeren voor democratisch burgerschap is van belang dat er blijvend aandacht is voor de oriëntatie van jongeren en politiek. Ik zal mij hiervoor inzetten.

In 2018 staan de gemeenteraadsverkiezingen voor de deur; een verkiezing waarbij de opkomst onder jongeren traditioneel lager is. Om jongeren meer te betrekken bij de politiek ga ik de volgende acties uitvoeren:

- Op donderdag 9 maart organiseerde BZK een jongerendebat met 85 jongeren van wie een groot deel voor het eerst mocht stemmen. In lijn met de motie Fokke is deze dag gesproken over de vraag hoe jongeren meer bij de democratie en politiek kunnen worden betrokken. Als vervolg op deze bijeenkomst zal ik voor de zomer een bijeenkomst organiseren met een selectie van deze jongeren om door te praten over de resultaten van deze dag.
- In vervolg op deze debatten wordt in samenwerking met ProDemos, in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen, een aanbod ontwikkeld voor gemeenten om deze te helpen in het zelf organiseren van jongerendebatten. Bij het aanbod zal aandacht worden besteed aan methodieken om het gesprek met jongeren te faciliteren over wat hen bindt aan de lokale democratie en hun betrokkenheid bij de lokale politiek.
- Dit jaar vieren we de Dag van de Democratie op zaterdag 9 september. Met de Dag voor de Democratie kunnen gemeenten en provincies de betrokkenheid bij de lokale democratie vergroten. Om gemeenten te helpen bij de organisatie van deze dag biedt ProDemos een gratis toolkit. Op verzoek van BZK gaat ProDemos deze handleiding uitbreiden met activiteiten specifiek gericht op het betrekken van jongeren. De handleiding is in eerste instantie bedoeld voor de gemeenteraadsverkiezingen, maar zal ook bij de viering van de Dag van de Democratie beschikbaar zijn voor alle gemeenten.
- Jaarlijks wordt in september, rond Prinsjesdag, het Prinsjesfestival georganiseerd in Den Haag. Dit jaar is BZK gastheer van het programma onderdeel het «Prinsjesdebat». Dit jongerendebat over politiek en democratie wordt gehouden vlak voor de start van het nieuwe parlementaire jaar, waarmee aandacht wordt gevraagd voor het belang van jongeren in de politiek.
- Ter ere van de invoering van het kiesrecht voor mannen in 1917 en het vrouwenkiesrecht in 1919 zal van eind 2017 tot en met 2019 de viering plaatsvinden van 100 jaar kiesrecht. Bij de viering zullen ook activiteiten op jongeren gericht zijn.
- Bij de aanloop naar de TK-verkiezingen is de wens geuit om meer stembureaus op onderwijsinstellingen zoals ROC's, hogescholen en universiteiten te plaatsen. Zoals ik heb aangegeven in mijn antwoord van 7 maart 2017 op Kamervragen over dit onderwerp, ben ik bereid om gemeenten voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2018 in overweging te geven om extra aandacht te besteden aan de mogelijkheid van het inrichten van stembureaus bij onderwijsinstellingen.⁷
- In opdracht van BZK gaat de Nationale Jeugdraad een project uitvoeren met aangesloten verenigingen zoals de Scouting en de vereniging van plattelandsjongeren om te kijken hoe via dit netwerk jongeren meer kunnen worden betrokken bij democratie en politiek.
- Zodra jongeren concreet betrokken zijn bij de politiek, zoals bij jonge (kandidaats) raadsleden, zal ik dit blijven ondersteunen. BZK geeft daarom in samenwerking met Raadslid.nu, de Vereniging van Griffiers en de VNG de komende tijd invulling aan een duurzaam ondersteuningsaanbod voor (kandidaats) raadsleden waarbij nadrukkelijk aandacht zal zijn voor de doelgroep onder de 35 jaar.

Tot slot

De overheid zet zich samen met partners in op het vergroten van het bewustzijn van jongeren over politiek, democratie en het stemrecht. De

⁷ Aangangsel Handelingen II 2016/17, nr. 1352.

uitdaging blijft om jongeren meer te betrekken bij politiek teneinde ook bij deze groep de democratische legitimatie te versterken. Dit blijft ook prioriteit in de toekomst. Het is aan jongeren zelf om te beslissen hoe zij invulling geven aan hun democratisch burgerschap, bijvoorbeeld de keuze of ze wel of niet gaan stemmen.

De overheid staat tegelijkertijd ook open voor initiatieven van jongeren zelf om hun betrokkenheid bij politiek en democratie te vergroten.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
R.H.A. Plasterk